

Markkinakatsaus

07.04.2011

Puutuoteteollisuus

Antti Mutanen, Riitta Hänninen ja Jari Viitanen

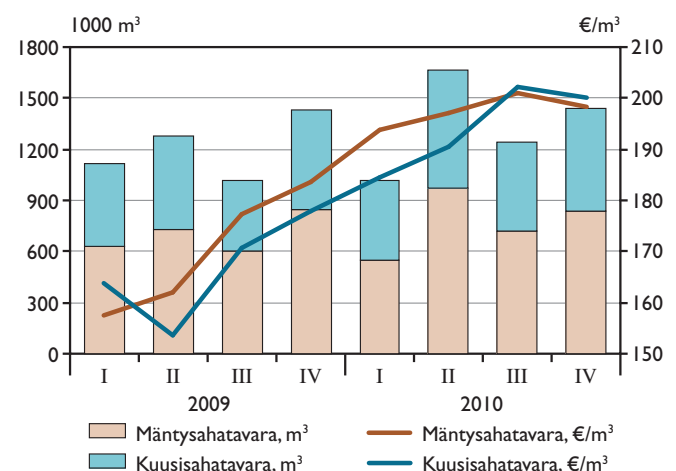
Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän levottomuudet sekä Japanin maanjäristys seuraustuhoineen ovat nopeasti muuttaneet Suomen sahatavaran vientiedellytyksiä. Pohjois-Afrikan levottomuudet heijastuvat lyhyellä aikavälillä negatiivisesti erityisesti mäntysahatavaran vientiin. Japanin jälleenrakennuksen käynnistyminen vienee kuukausia, mutta tämän jälkeen sekä kuusi- että mäntysahatavaran vienti maahan kasvaneen ripeästi. Euroopassa rakentamisen elpymisessä on ollut merkittäviä alueellisia eroja, mikä on heijastunut sahatavaran kysyntään. Rakentamisen elpymistä uhkaa nyt myös korkojen nousu. Epävarmuuden lisääntymisestä huolimatta Suomen sahatavaran tuotanto- ja vientinäköymät ovat loppuvuoden 2011 osalta kuitenkin positiiviset.

Sahatavaran kysyntä kasvussa

Suomen sahatavaran kokonaisvienti kasvoi vuonna 2010 edellisvuodesta 11 prosenttia ostajien täydentäessä varastojaan ja rakentamisen elpymässä keskeisillä vientimarkkinoilla. Mäntysahatavaran vienti kasvoi 10 prosenttia ja kuusisahatavaran 12 prosenttia. Myös viennin yksikköhinnat nousivat selvästi. Vuoden 2010 loppua kohden sahatavaran kysynnän kasvu kuitenkin hidastui rakentamisen hiljennettyä Euroopassa talvikaudeksi. Vientihintojen nousu tasaantui sekä mänty- että kuusisahatavaran osalta noin 200 euroon kuutiometriltä. Vuonna 2010 sahatavaran keskimääräinen vientihinta oli 16 prosenttia edellisvuotta korkeampi.

Rakennustoiminnan elpymisen taantuman jälkeen on ollut alueellisesti hyvin vaihtelevaa. Saksassa rakentaminen alkoi kasvaa selvästi jo viime vuonna, mutta esimerkiksi Britanniassa asuntomarkkinatilanne on pysynyt

epävarmana. Etelä-Euroopan velkaantuneissa valtioissa rakentaminen on edelleen hyvin alhaisella tasolla. Kokonaisuutena uusien asuntojen rakentamisen aloituksia on Euroopassa ollut suhteellisen vähän ja kasvua on tapahtunut lähinnä korjausrakentamisessa. Inflaation kiihtymisen uhka on ilmeinen ja Euroopan keskuspankin odotetaan nostavan aivan lähiaikoina ohjaukorkojaan. Velkakriisin jälkimainingeissa kansantalouksien julkisen velan kasvu ja epävarmuus pankkien taseista ja maksuvalmiuksista ovat nostaneet markkinakorkoja myös pankkien välisillä lainamarkkinoilla. Yleisen taloudellisen epävarmuuden ohella juuri korkotason nousu hidastaa rakentamisen elpymistä. Vaarana on lisäksi, että mahdolliset valtion menojen leikkaukset pienentävät kuluvana vuonna julkista rakentamista entisestään. Sahatavaran perinteisesti tärkeimpien vientimarkkinoiden lähiajan näkymiin Euroopassa sisältyy siten paljon epävarmuutta.

Kuva 1. Suomen mänty- ja kuusisahatavaran vienti (1000 m³) ja viennin yksikköhinnat (€/m³), 2009:1–2010:4 (Tullihallitus ja Metla).

Vienti suuntautuu Euroopan ulkopuolelle

Vuonna 2010 Suomen sahatavaran viennistä noin puolet kohdentui Eurooppaan, jossa suurin yksittäinen kohdema oli Ranska. 2000-luvulle on ollut tunnusomaista Eurooppaan, ja erityisesti Keski-Eurooppaan suuntautuvien vientimäärien jatkuva aleneminen. Kruunun devalvoituminen auttoi Ruotsia kasvattamaan markkinaosuuksiaan ja lisäämään vientiään Eurooppaan. Myös venäläiset sahurit lisäsivät vientiään Eurooppaan. Vaikka valuuttakursisikehitys on viimeisen vuoden aikana kääntynyt ruotsalaisille sahurille epäedulliseksi, tuotantokapasiteetin kasvu erityisesti Saksassa ja Tšekissä pitää kilpailun kireänä Keski-Euroopassa. Suomesta sahatavaraa viedäänkin yhä enenevässä määrin Euroopan ulkopuolelle.

Lähes kolmannes Suomen sahatavaran kokonaisviennistä suuntautui viime vuonna Pohjois-Afrikkaan ja 12 prosenttia Japaniin. Pohjois-Afrikan merkitystä kuvaa se, että 2010 Suomen sahatavaran viennin suurin yksittäinen kohdema oli Egypti. Egyptiin suuntautunut runsaan 760 000 kuutiometrin sahatavaran vienti koostui lähes yksinomaan mäntysahatavara. Pohjois-Afrikan maista myös Algeria ja Marokko ovat merkittäviä mäntysahatavaran viennin kohdemaita.

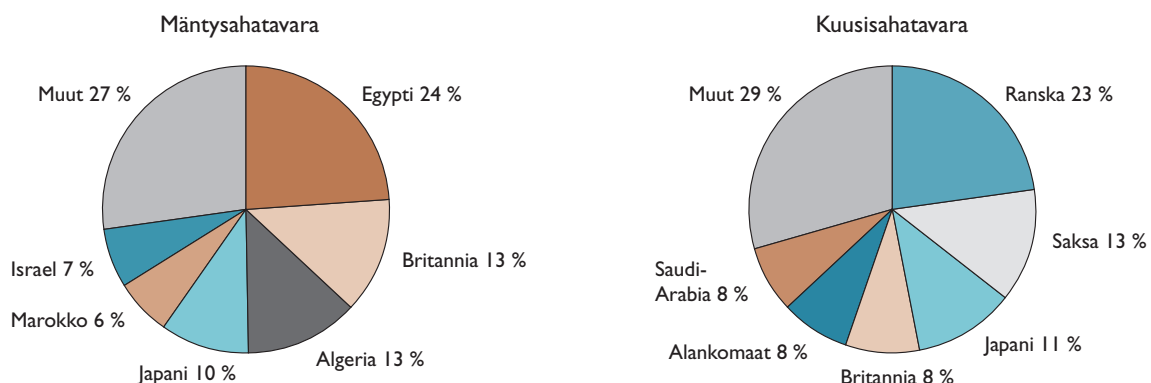
Aasian maista Japani on perinteisesti ollut Suomen sahatavaran tärkein kauppakumppani. Maan talouskehitys on kuitenkin ollut pitkään hidasta ja sahatavaran kysyntä on laskenut. Nopeinta talouskehitys on viime vuosina ollut Kiinassa, jossa raakapuun ja puutuotteiden kysyntä on kasvanut rajusti. Kasvumahdollisuuksista huolimatta Suomen sahatavaran vienti Kiinaan on pysynyt hämmästyttävän vähäisenä. Vuonna 2010 Kiinaan vietiin Suomesta vain vajaat 70 000 kuutiometriä

sahatavaraa. Toisaalta myöskään muista Euroopan maista (Venäjän Euroopan puoleiset osat mukaan lukien) ei ole viety merkittäviä määriä sahatavaraa Kiinaan. Kiinan kasvava sahatavaran kysyntä on tyydytetty tuonnilla Tyynenmeren alueen valtioista, erityisesti Venäjän Kaukoidästä, Kanadasta, Uudesta-Seelannista ja Yhdysvalloista.

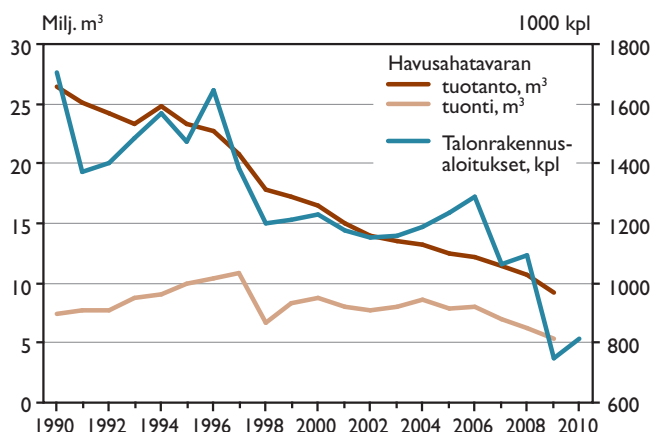
Japanin jälleenrakennus kasvattaa vientimahdollisuuksia

Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä alkuvuonna 2011 puhjenneet levottomuudet sekä Japanin maanjäristys seuraustuhoineen ovat yhdessä yleisen markkinakehityksen ohessa kasvattaneet epävarmuutta suomalaisten metsäteollisuustuotteiden vientinäköymistä. Lähitulevaisuudessa sekä Pohjois-Afrikan että Japanin tilanteiden kehittymisellä on huomattavia vaikutuksia suomalaisen sahatavaran tuotteen vientikysyntään ja -hintaan.

Viime vuosikymmeninä Japanin aleneva väestön määrä ja asuinrakentamisen väheneminen ovat pienentäneet sahatavaran kulutusta, mikä on näkynyt erityisesti Japanin oman sahatavaran tuotannon vähenemisenä. Japani oli vielä 1990-luvun lopulla yksi maailman suurimmista sahatavaran tuottajista. Tuotanto perustui - ja perustuu edelleen - pitkälti tuontipuuhun. Havutukkien tuonnissa tärkein kauppakumppani oli vuoteen 2007 saakka Venäjä, jonka osuus tuonnista oli noin 50 prosenttia. Venäjän raakapuun vientitullien korotusohjelman aloittamisen jälkeen raakapuuvirrat Venäjältä Japaniin pienenevät selvästi, mikä vaikeutti merkittävästi Japanin länsirannikon puunjalostusteollisuuden toimintamahdollisuuksia. Venäläisen raakapuun tuonnin tyrehtymistä on kuitenkin pystytty korvaamaan raakapuun tuonnilla Pohjois-Amerikasta.

Kuva 2. Suomen mänty- ja kuusisahatavaran vientimäärien jakautuminen 2010 (Tullihallitus, Metla).

Kuva 3. Japanin havusahatavaran tuotanto, tuonti ja talonrakennusaloitukset 1990–2009 (2010) (FAOstat, Japanin sisäasiainministeriön tilasto-osasto; www.e-stat.go.jp)

Talonrakennusaktiviteetin laskusta huolimatta rakentamisen kehityksessä on Japanissa ollut havaittavissa sahatavaran kulutuksen kannalta positiivisia piirteitä. Puurakenteisten talojen osuus rakennusaloituksista on kasvanut 2000-luvun alun 44 prosentista 57 prosenttiin vuonna 2010. Tämän vuoksi sahatavaran kulutus ei ole pienentynyt niin nopeasti kuin rakennusaloitusten määrän kehityksestä voisi päätellä. Sahatavaran tuonti ei myöskään ole vähentynyt samassa määrin kuin rakennusaloitukset tai Japanin oma sahatavaran tuotanto. Japanin sahatavaran kysyntä tyydytetäänkin lähivuosina enenevässä määrin tuonnilla. Japanin talouspolitiikan yhdeksi tavoitteeksi asetettu omien metsävarojen käytön tehostaminen vie oman aikansa.

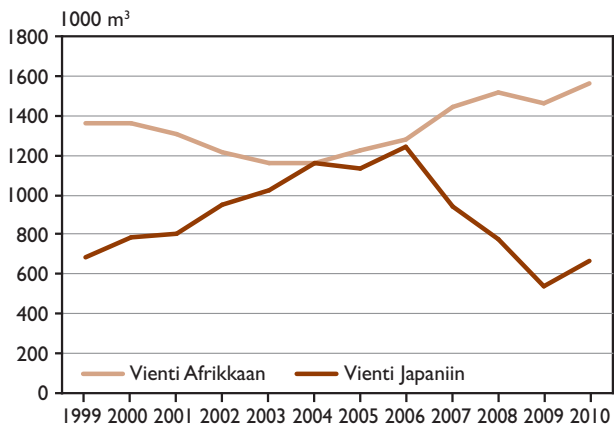
Japanin sahatavaran tuonnissa Pohjois-Amerikan ja erityisesti Kanadan osuus on perinteisesti ollut hallitseva. 2000-luvun alkuvuosina yli puolet Japaniin tuodusta sahatavarasta oli peräisin Kanadasta. Samaan aikaan Suomi oli toiseksi suurin sahatavaran tuonin lähtömaa runsaalla miljoonalla kuutiometrillä ja yli 10 prosentin markkinaosuudella. Pohjois-Amerikan osuus on kuitenkin kääntynyt laskuun, ja esimerkiksi venäläisen sahatavaran tuonti on kasvanut. Huippuvuosista myös Suomesta peräisin olevan sahatavaran määrä on pienentynyt noin puoleen samalla, kun suomalainen sahatavara on menettänyt markkinaosuuksiaan.

Sahatavaran ja erityisesti raakapuun tuonti Japaniin Pohjois-Amerikasta kääntyi jälleen kasvuun Venäjän raakapuun vientitullikorotusten jälkeen. Sahatavaraa ja raakapuuta on myös riittänyt vientiin Yhdysvalloissa jatkuneen rakentamisen laman ansiosta. Viime vuonna

Pohjois-Amerikan osuus Japanin sahatavaran tuonnista oli 42 prosenttia. Sahatavaraa on perinteisesti tuotu Japaniin myös Euroopasta, jonka osuus tuonnista oli viime vuonna noin 35 prosenttia. Euroopasta sahatavaraa tuodaan Japaniin merkittäviä määriä ainoastaan Ruotsista, Suomesta sekä Itävallasta. Muiden Euroopan merkittävien sahatavaran viejien, kuten Saksan ja Tšekin, osuudet Japanin markkinoilla ovat pysyneet marginaalisina.

Venäjän mielenkiinto sahatavaran viennissä suuntautui viime vuonna Japania enemmän Kiinaan, jonka kasvavaa sahatavaran kysyntää tyydytettiin myös tuonnilla Pohjois-Amerikasta. Niin kauan kuin Yhdysvaltain havusahatavaran kotimainen kysyntä pysyy alhaalla, vienti Yhdysvalloista ja Kanadasta Kiinan kasvaville markkinoille ja toisaalta myös Japaniin tulee jatkumaan.

Japanin maanjäristyksen jälkeinen jälleenrakentaminen pääsee täyteen vauhtiin vasta kesän jälkeen ja ensi vuoden aikana. On ilmeistä, että rakennustoiminta johtaa mittavaan sahatavaran tuonin kasvuun. Taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida vertaamalla Koben vuoden 1995 tammikuussa tapahtuneen maanjäristyksen jälkeiseen jälleenrakentamiseen. Tosin nykyiset tuhot ulottuvat laajemmalle alueelle. Vuoden 1995 tuhoista Japanin talous alkoi toipua jo kesän jälkeen. Rakennuslupien määrä kasvoi noin 12 prosenttia seuraavana vuonna ja suunnilleen saman verran kasvoi myös sahatavaran tuonti vuosina 1995–1996. Tämän jälkeen Aasian rahoituskriisi romahdutti rakentamisen myös Japanissa. Nyt Japanin keskuspankki on jo aloittanut mittavan setelirahoituksen katastrofista selviytymiseksi. Vaikka tämä toimenpide heikensi välittömästi Japanin jenin kurssia, ulkomaisten sijoitusten kotiuttaminen vahvisti pian jeniä uudelleen. Nähtäväksi jää, kumpi näistä vaikutuksista tulee olemaan hallitsevampi ja mihin suuntaan jenin kurssi kääntyy tulevaisuudessa. Jenin vahvistuminen suhteessa euroon parantaisi suomalaisen sahatavaran hintakilpailukykyä Japanin markkinoilla riippuen kuitenkin siitä, miten euroalueen ulkopuolisten kilpailijamaiden valuutat suhteessa jeniin kehittyvät. Japanin taloutta on pitkään vaivannut myös deflaatio, mikä on heijastunut rakentamiseen. Setelirahoituksen aloittaminen todennäköisesti merkitsee myös kotimaisen hintatason nousua tulevaisuudessa. Deflaation väistyminen ruokkinee jatkossa myös rakentamisen ja puutuotteiden kulutuksen elpymistä. Kuluvan vuoden jälkipuoliskolla Japanin talouden ennakoitaankin lähtevän aiempaa selkeästi nopeampaan kasvuun. Tämä näkyy myös Suomen sahatavaran Japanin viennin merkittävänä elpymisenä.

Kuva 4. Suomen sahatavaran toimitusmäärät (1000 m³) Afrikkaan (sis. Algeria, Egypti, Etelä-Afrikka, Marokko ja Tunisia) ja Japaniin 1999–2010 (Lähteet: Tullihallitus ja Metla).

Pohjois-Afrikan sahatavaramarkkinat pysyvät epävakaina

Viime vuosina Suomen sahatavaran vientimäärien alenemista Japaniin on korvannut vientimäärien kasvu Pohjois-Afrikkaan. Egyptin ohessa myös Algeria ja Marokko ovat tuoneet merkittävässä määrin suomalaista mäntysahatavaraa. Kysyntä on perustunut Afrikan öljymaiden ripeään väestön kasvuun. Useissa maissa myös turismin kehitys on luonut tarvetta parantaa infrastruktuuria. Kuluvan vuoden alun levottomuudet pysäyttivät hetkellisesti sahatavaran toimitukset Egyptiin ja muihin alueen vientimaihin. Vaikka toimitukset ovat jälleen käynnistymässä, Libyan selkkauksen jatkuminen pitää kuitenkin markkinatilanteen alueella epävarmana. Alueen uusien hallitusten järjestäytyminen, päätöksentekokyky ja liiketoiminnan käynnistyminen vievät oman aikansa. Todennäköistä onkin, että viime vuoteen verrattuna sahatavaran toimitukset alueelle eivät kasva. Merkittävimmät sahatavaran viennin kasvumahdollisuudet löytyvätkin kuluvan ja ensi vuoden

aikana jälleenrakennustoiminnan kiihdyttämiltä Japanin markkinoilta.

Kotimaassa kysyntä kasvaa, viennin hintakilpailukyvyn kehitys epävarmaa

Suomen sahatavaran tuotannosta kotimaan kulutuksen osuus oli viime vuonna arviolta 44 prosenttia, joten merkittävä osuus tuotannon 17 prosentin kasvusta syntyi kotimaan kysynnästä. Asuntorakentaminen elpyi taantumasta ennakoitua nopeammin. Rakentamista auttoivat talouskasvun kiihtyminen, alhainen korkotaso ja vähitellen parantunut työllisyys. Tänä vuonna sahatavaran kysyntää kotimaassa lisää edelleen asuntojen uudisrakentamisen kasvu sekä valtion tukien vauhdittama asuntojen korjaustoiminta. Julkiset investoinnit kasvavat kuitenkin vain hieman viime vuodesta.

Se, miten sahatavaran vienti ja tuotanto tänä vuonna kehittyvät, riippuu kysynnän ennakoidun kasvun lisäksi myös olennaisesti kotimaisen sahatavaran kilpailukyvyn kehityksestä. Afrikan ja Lähi-idän markkinoilla kysyntänäkymät ovat levottomuuksien vuoksi epävarmat ja niiden aiheuttama raakaöljyn hinnan nousu voi horjuttaa talouskasvua maailmanlaajuisesti. Havutukien hinnat nousivat viime vuonna 17–18 prosenttia, mikä oli hieman enemmän kuin sahatavaran viennin yksikköhintojen nousu. Vaikka sahatavaran kotimaan kuluttajahinnoista ei ole tilastoja saatavissa, tuottajahinnat nousivat alle kolme prosenttia edellisvuodesta eli merkittävästi hillitymmin kuin viennin yksikköhinnat. Toisaalta taantumien aikana tuottajahinnat kotimaassa eivät laskeneet yhtä voimakkaasti kuin vientihinnat ja suhteessa suurempi osa tuotannosta jäi kotimaahan. Vaikka sahatavaran vientimarkkinoita leimaa lisääntynyt epävarmuus, odotetaan viennin kotimaan kysynnän ohella jatkavan kasvuaan.